

สุราเมระยะ: "มนุษย์" กับ "เบียร์" ในหน้าประวัติศาสตร์ "อารยธรรม"

สลีลา ยุคตะบันกม

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หากกล่าวถึง “สุราเหล้ายาปลาบั้ง” จินตภาพของสภาวะเมามายไร้สติขาดสัมปชัญญะคงเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผุดขึ้นในมโนสำนึกของใครหลายๆ คน โดยเฉพาะสำหรับชาวพุทธด้วยแล้ว “น้ำเมา” ยิ่งเปรียบเสมือนอสุรโอสถที่บันดาลความพินาศดิบหายแก่ผู้ใดก็ตามที่ริอาจลิ้มลอง ตามหลักคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า “น้ำเมา” เป็นเหตุแห่งภยันตราย การสูญเสียทรัพย์ ทะเลาะวิวาท โรคาพยาธิ ความเสื่อมเสีย สิ้นไร้ความละเอียด และความถดถอยทางปัญญาทั้งปวง “น้ำเมา” เป็นดังโอสถแห่งพญามบาลที่เผาผลาญทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตมนุษย์จนหมดสิ้น อีกทั้ง จินตภาพของปีศาจร้ายที่ชื่อว่า “น้ำเมา” นี้ยังถูกถ่ายทอด รั้งสรรค์ และต่อยอดโดยนิทานตำนานพื้นบ้านวรรณคดีต่างๆ เสมอมา ดังจะเห็นได้ว่า นางเมรีต้องทุกข์ระทมสูญเสียความรักและชีวิตก็เนื่องเพราะอสุรกายนามว่า “น้ำเมา” หรือการที่สุนทรภู่ต้องตกระกำลำบากติดคุกติดตะรางก็เพราะ “เหล้า” เป็นเหตุ

อย่างไรก็ตาม หากจะซิงกล่าววว่า “สุราเหล้ายาปลาบั้ง” ล้วนเป็นรอยต่างคำที่พญามัจจุราชได้ลงอาคมมนต์ตราฝากฝังไว้บนหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติแล้ว ผู้เขียนจึงอยากเชิญชวนท่านผู้อ่านมาร่วมสืบเสาะค้นคว้าเดินทางย้อนเวลาตามรอยก้าว่างของมนุษย์ในการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์อารยธรรม ทั้งนี้เพื่อ “ขุดค้น” และ “ขุดคุ้ย” ว่าจากอดีตสู่ปัจจุบัน “โอสถน้ำเมา” ต่างๆ นั้นมีบทบาทต่อหน้าประวัติศาสตร์มนุษยชาติเช่นไร

นับจากอดีตกาลอันไกลโพ้นโอสถเมรัยจำพวกหนึ่ง ที่มีชื่อเรียกสั้นๆ ง่ายๆ ว่า “เบียร์” ได้ครอบครองอันดับเครื่องดื่มยอดนิยมตลอดกาล จะเป็นรองก็แต่เพียงแค่น้ำและชาเท่านั้น “เบียร์” เป็นน้ำเมานชนิดแรกของโลกที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานกว่า 7,000 ปี โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดที่ยืนยันว่า “เบียร์” ได้อยู่คู่อารยธรรมมนุษยชาติมาเป็นเวลาช้านาน ได้แก่ เหยือกเบียร์โบราณ ซึ่งถูกค้นพบในอาณาบริเวณที่เป็นที่ตั้งของประเทศอิหร่านในปัจจุบัน ในแถบพื้นที่อารยธรรมเมโสโปเตเมียก็ได้มีการค้นพบจารึกโบราณของชาวซูเมเรียนซึ่งมีอายุชั้กว่า 6,000 ปี บนจารึกดังกล่าวปรากฏภาพของสมาชิกในชุมชน “ดูด” โอสถที่มีลักษณะคล้ายเบียร์ผ่านหลอดที่ทำจากต้นกกกร่วมกัน อีกทั้งในบทกวีโบราณของชาวซูเมเรียนที่มีอายุราวๆ 3,900 ปี ยังได้มีการสรรเสริญเทพีแห่งเบียร์ (Ninkasi) และกล่าวถึงขั้นตอนการผลิตอย่างละเอียดตั้งแต่การผสมน้ำ ยีสต์ มอลต์และธัญ

พืชอื่นๆ ในถังหมักจนกระทั่งได้ “เบียร์” ออกมา

เมื่อเวลาประมาณ 5,000 ปีก่อนคริสตกาล ในแถบพื้นที่อารยธรรมอียิปต์โบราณได้ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีมากมาย ทั้งที่เป็นภาพเขียนและภาพสลักบนแผ่นหินที่ชี้ชัดว่า ครั้งหนึ่งการดื่มเบียร์ได้มีความรุ่งเรืองมากในอาณาบริเวณนี้ เบียร์เป็นเครื่องดื่มสำคัญประจำวันที่ใช้ประกอบมื้ออาหารของฟาโรห์ อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรมทางศาสนา การเฉลิมฉลอง การรักษาพยาบาล เบียร์เป็นเครื่องดื่มตอบแทนเชิงสินน้ำใจ ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความบันเทิงอึมเอบเฟลิดเฟลิน ยิ่งไปกว่านั้น ในสังคมอียิปต์โบราณที่ความเคารพศรัทธาในเทพเจ้าองค์ต่างๆ มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมในแต่ละท้องถิ่นชุมชน โอซิริส (Osiris) หรือเทพเจ้าแห่งเบียร์กลับเป็นหนึ่งในเทพเจ้าไม่กี่องค์ที่ได้รับการสรรเสริญเชิดชูไปทั่วทุกหัวระแหง

นอกจากอารยธรรมเมโสโปเตเมียและอารยธรรมอียิปต์โบราณแล้ว การดื่ม “เบียร์” และ “น้ำเมา” ยังพบได้ทั่วไปในหน้าประวัติศาสตร์อารยธรรมของมนุษย์ ในคัมภีร์อายุรเวทของศาสนาฮินดู ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นเมื่อประมาณ 3,000 - 2,500 ปีก่อนคริสตกาลได้กล่าวถึงความสำคัญของสุราในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนา ในแถบพื้นที่อารยธรรมจีนมีการขุดค้นพบไหเหล้าซึ่งมีอายุไขยาวนานสืบย้อนไปได้กว่า 9,000 ปี และในเขตอารยธรรมบาบิโลน หลักฐานทางโบราณคดีได้บ่งชี้ว่าการดื่มเบียร์ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางตั้งแต่ช่วง 2,700 ปีก่อนคริสตกาล ขนาดที่เบียร์ท้องถิ่นชนิดหนึ่งได้รับการขนานนาม

ตามชื่อเมืองที่ผลิตเลยที่เดียว และสำหรับอารยธรรมกรีกโบราณ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้บ่งชี้ว่าศาสตร์และศิลป์แห่งการผลิตเบียร์และไวน์นั้น ได้หยั่งรากลึกลงบนผืนแผ่นดินกรีก ตั้งแต่เมื่อประมาณก่อนคริสตกาลเป็นเวลา 2,000 ปี และไดโอนีสุส (Dionysus) เทพแห่งเมรัยและความสนุกสนานก็ได้รับการเคารพบูชาสืบมา

หากพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า “เบียร์” และ “น้ำเมา” ประเภทต่างๆ ได้ดำรงอยู่คู่กับหน้าประวัติศาสตร์อารยธรรมมนุษยชาติมาเป็นเวลาช้านาน นักโบราณคดีและนักมานุษยวิทยาจำนวนหนึ่งได้เสนอว่า แท้ที่จริงแล้วความกระหายการบริโภคเบียร์ของมนุษย์โบราณได้เป็นพลังผลักดันที่สำคัญอันก่อให้เกิด “อารยธรรม” ขึ้นในบริเวณต่างๆ ของโลก เมื่อประมาณ 10,000 ปีที่แล้ว มนุษย์ได้ค้นพบกรรมวิธีในการหมักเบียร์ขึ้นโดยบังเอิญและการค้นพบนี้เองได้ส่งผลสะท้อนที่เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าประวัติศาสตร์มนุษยชาติครั้งมหึมา ทั้งนี้เพราะการค้นพบดังกล่าวได้ส่งผลให้เบียร์กลายเป็นแหล่งสารอาหารที่สำคัญของมนุษย์

เบียร์อุดมไปด้วยโปรตีนซึ่งพืชพันธุ์ธัญญาหารทั่วไปมิสามารถให้ได้ อีกทั้งรสชาติของเบียร์ยังเหนือกว่าพืชพันธุ์ธัญญาหารเหล่านั้นชนิดเทียบกันไม่ติดด้วยเหตุนี้ นักโบราณคดีและนักมานุษยวิทยาจึงได้สรุปว่า ความต้องการที่จะบริโภคเบียร์นี้เอง ได้ผลักดันให้มนุษย์โบราณเลิกใช้ชีวิตเร่ร่อนเก็บของป่าล่าสัตว์ และหันมาปักหลักตั้งถิ่นฐานร่วมกันเพื่อทำการเพาะปลูกธัญญาพืชต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเบียร์ นับจากนั้นเป็นต้นมาบรรดาอารยธรรมทั้งหลายก็ได้ผลิดอกออกงามขึ้น

ทว่าบทบาทของ “เบียร์” ในหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็ได้ยุติลงเพียงเท่านั้น หากแต่เบียร์ยังเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ถักร้อยเชื่อมโยงเอาอารยธรรมหลักต่างๆ ของโลกเข้าด้วยกัน นักประวัติศาสตร์ต่างยอมรับว่าแท้ที่จริงแล้ว ผู้ที่ริเริ่มเผยแพร่ความรู้ในการหมักเบียร์หมักอาหารแก่ชาวกรีกนั้นมีใครอื่นหากแต่เป็นชาวอียิปต์ ซึ่งนับจากนั้นเป็นต้นมาอารยธรรมกรีกก็ได้พัฒนาขึ้นโดยมีเบียร์เป็นหัวใจ นักปรัชญากรีกที่มีชื่อเสียงอย่างโซโฟคลีส (Sophocles) ได้กล่าวถึงเบียร์ในฐานะสิ่งสำคัญที่ช่วยบรรเทาภาวะสุดโต่งทั้งหลายของมนุษย์ (process of moderation) ในเวลาต่อมา ความนิยมในเบียร์ก็ยิ่งแพร่หลายเข้มข้นขึ้นควบคู่ไปกับความเจริญรุ่งเรืองของศาสนจักร ทั้งนี้เนื่องมาจากการเผยแพร่ศาสนาในสมัยนั้นมักกระทำควบคู่ไปกับการเผยแพร่ความรู้ในการผลิตเบียร์ พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาต่างๆ ก็ล้วนมีเบียร์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้น สำหรับคริสต์ศาสนิกชนแล้วพวกเขาต่างเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยเลยว่า การดื่มเบียร์คือการแสดงออกซึ่งความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า ในยุคดังกล่าวนักบวชของศาสนจักรล้วนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตเบียร์ นักบวชจำนวนมากได้สร้างโรงกลั่นไว้เป็นสถานที่พักแรม ประกอบกับศาสนจักรยังประกาศตนเป็นองค์กรทางสังคมแรกๆ ที่กลั่นเบียร์เพื่อการค้า

นอกจากนี้ บทบาทของ “เบียร์” ในอารยธรรมมนุษย์ก็มีใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการขยายอำนาจและอิทธิพลทางวัฒนธรรมอย่างเดียวเท่านั้น ในช่วงกลางศตวรรษที่ 17 แอลเฮาส์ (ale-house) หรือร้านเบียร์ต่างๆ ในประเทศอังกฤษ ได้กลายเป็นสถานที่สำคัญของเหล่าผู้สนับสนุนแนวทางรัฐสภา (Parliamentar-

ians or Roundheads) ในการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง แอลเฮาส์ได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ที่ปะทะความขัดแย้งซึ่งในที่สุดแล้วได้ปะทุออกมาเป็นสงครามกลางเมือง (Civil War) อาจกล่าวได้ว่า การเรียกร้องให้การดื่มสุราเมรัยเป็นสิ่งผิดกฎหมายของพวกพิวริตัน (Puritan) ในเวลาต่อมา มิได้สะท้อนถึงจิตสำนึกสาธารณะของพวกเขาที่ห่วงใยในสุขภาพของมวลมนุษยชาติ เท่ากับการที่มันสะท้อนความหวาดกลัวของพวกอนุรักษนิยมซึ่งระวางว่าสักวันหนึ่งแอลเฮาส์อาจนำมาซึ่งภัยคุกคามต่อเสถียรภาพของสังคม และในที่สุดความหวาดหวั่นของพวกเขานี้ก็ได้กลายมาเป็นความจริง เมื่อในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 แอลเฮาส์ได้กลายเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ของเหล่ากรรมชีพที่เข้ามาสูมห้วงกันทำกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การพูดคุยและทำกิจกรรมในยามว่าง ตลอดจนถึงวางแผนต่อต้านนายจ้างและเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาล

กล่าวโดยสรุปแล้ว “เบียร์” มีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับอารยธรรมความเจริญรุ่งโรจน์ของมนุษยชาติ หลายครั้งหลายครา “เบียร์” ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่ผลักดันกงล้อประวัติศาสตร์ จนอาจเรียกว่าได้ว่าคุณูปการที่ “เบียร์” และบรรดา “น้ำเมา” ทั้งหลายได้มอบให้แก่มวลมนุษยชนนั้นมีมากล้นเหลือคณา ด้วยเหตุฉะนี้เอง ผู้เขียนจึงอยากฝากคำถามสั้นๆ ให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายครุ่นคิดพิจารณา ว่าแท้ที่จริงแล้วสถานะการตกเป็นจำเลย(รัก)ทางสังคมของบรรดาน้ำเมาต่างๆ ควรได้รับการพิจารณาเยี่ยงอุทธรณ์หรือไม่? และเราในฐานะที่เป็นทั้งปราชญ์และบัณฑิตจะร่วมกันก้าวพ้นมายาคติที่บงกชความเป็นจริงในหน้าประวัติศาสตร์มนุษยชาติได้อย่างไร?